

BALUARD

INSTITUT D'ESTUDIS GUARDAMARENCES

ANUARI • 2014

Guardamar del Segura

BALUARD

**Anuari de l'Institut d'Estudis
Guardamarencs**

5

País Valencià, tardor de 2015

COL-LABORADORS EN AQUEST NÚMERO

Francesc Felip Aracil i Pérez. Doctor en Belles Arts, Llicenciat en Geografia i Història.
Begoña Movellán Quesada. Llicenciada en Belles Arts.
Josep Candela i Quesada. Professor de Ciències Naturals.
Susana Llorens Ortuño. Archivera del Ayuntamiento de Alicante.
José Emilio Martínez Pérez. Unitat de Cartografia dels Recursos Naturals UA.
Francesc Xavier Llorca Ibi. Universitat d'Alacant
Miguel Ángel González Henández. Universidad de Alicante
Marylène Albertosa Ruso. Llicenciada en Psicologia
José García Amorós. Llicenciat en Geografia i Història
Josep Carmona Rodríguez. Diplomant en ciències religioses i Expert en doctrina social de l'Església.
Daniel Climent i Giner. Professor de Ciències Naturals
Francisco Javier Montesinos López. Professor de Ciències Naturals

CONSELL DE REDACCIÓ

Juan Luis Álvarez Caravera
Francesc Felip Aracil i Pérez
Josep Xavier Carmona Rodriguez
Lola Pérez i Pérez
Miguel Serrano Cañizares

JUNTA DIRECTIVA DE L' INSTITUT D'ESTUDIS GUARDAMARENCES

Josep Candela i Quesada (president), Francesc Felip Aracil i Pérez (vicepresident),
José García Amorós (secretari), Josep Xavier Carmona Gonzalez (tresorer),
Vocals: Clara Eugenia Martínez Teva, Antonio García Menarguez, José Pérez Pérez,
José Viudes Amorós, Begoña Movellán Quesada, Guzmán Fernández García.

IL·LUSTRACIONS

Francesc Felip Aracil i Pérez

Disseny portada i contraportada: Enrique J. Matilla García
BALUARD. Anuari de l'Institut d'Estudis Guardamarencs, núm. 5

EDITA

INSTITUT D'ESTUDIS GUARDAMARENCES
Carrer Sant Pere, 9, 2n. 03140 – Guardamar del Segura
institut.estudis.guardamarencs@gmail.com

COLABOREN: Ajuntament de Guardamar, IAC Gil Albert i Academia Valenciana de la Llengua.

Dipòsit legal: A-590-2011. ISSN: 2174-5668

Disseny i maquetació: Víctor M. Cordón Almeida
Imprimeix: Segarra Sánchez, SL - Polígon Vizcarra, nau 4 - Ctra. Dolores km 1,800 - 03207 Elx

ÍNDIX

	Pàgina
Presentació	
Josep Candela i Quesada.....	5
Semblança de l'il·lustrador	
Begoña Movellán Quesada.....	7
COL·LABORACIONS DE RECERCA	
Documentos de Guardamar en el Libro de Privilegios de Orihuela	
Susana Llorens Ortuño.....	11
Canvis recents al municipi de Guardamar del Segura (1990-2011): Nous reptes per a un nou paisatge	
José Emilio Martínez-Pérez.....	29
Creació del “Real Gabinete de Historia Natural” de Carles III. Implicació de la Governació d’Oriola	
Josep Candela i Quesada.....	47
Llengua marinera a Guardamar	
Francesc Xavier Llorca Ibi.....	79
DIVULGACIÓ	
L’origen medieval de la Festa de Moros i Cristians	
Miguel-Ángel González Hernández.....	91
Anàlisi dels resultats electorals municipals (2015) en la comarca del Baix Segura	
Marylène Albentosa Ruso, José García Amorós, Josep Carmona Rodríguez.....	107
COMENTARIS, ACTIVITATS I RESSENYES	
Notes i comentaris sobre activitats de l’IEG i dels seus socis	
Josep Candela i Quesada.....	121
Ressenya sobre Magnum Opus “Noms de plantes, Corpus de Fitonímia catalana”	
Daniel Climent Giner.....	133

Ressenya del número 8 de la revista de divulgació científica Daualdeu	
Daniel Climent Giner.....	137
Ressenya sobre “La participación de los cristianos en la vida pública según la enseñanza de la Iglesia, cristianos en partidos, sindicatos y movimientos sociales” de Pepe Carmona, Guardamar, 2014, 80 págs	
Francisco Javier Montesinos López.....	143
Ressenya del llibre “La economía del cáñamo en la España suroriental”	
Josep Candela i Quesada.....	147
COM FER-SE SOCI	149
NORMES D’ENVIAMENT DE TREBALLS	151

RESSENYA SOBRE MAGNUM OPUS “NOMS DE PLANTES. CORPUS DE FITONÍMIA CATALANA”

DANIEL CLIMENT GINER

Un fitònim, el nom popular d'una planta, és un mot carregat de sentit, una clau per obrir panys i portes a través de les quals es pot accedir a moltes de les relacions que al llarg dels segles hem establert els humans amb el món de les plantes. Relacions que, en el seu conjunt (denominatiu, utilitari, simbòlic...), reben el nom d'etnobotànica. En conseqüència, la fitonímia no és una simple compilació de noms de plantes, sinó que està plena a vessar de sentits diversos: etimològic, contextual, jeràrquic, intel·lectual, emotiu o productiu.

A casa nostra, tant la diversitat botànica com l'etnobotànica i en concret la fitonímica és enorme; i juntes constitueixen part de la nostra comuna riquesa cultural i biològica.

En la intersecció d'aquestes riqueses el llibre de recent edició, *Noms de plantes. Corpus de fitonímia catalana* ha relacionat vora 8.400 noms científics de plantes amb els més de 35.000 fitònims que s'han fet servir per la gent al llarg del temps i dels Països Catalans per nomenar-les; i tot acompanyat d'un apartat amb més d'un centenar de fotografies i uns índexs que faciliten la recerca en esta monumental obra de quasi 1.100 pàgines.

Este volum s'ha nodrit de desenes de milers de fitònims (vora 40.000, d'originals), extrets, filtrats i ponderats de més de tres-centes obres botàniques dels darrers cent cinquanta anys, com va explicar Joandomènec Ros, President de l'Institut d'Estudis Catalans durant la presentació del llibre a la Universitat d'Alacant¹.

Però el *Corpus* no tan sols és una obra magna, sinó un *Magnum opus*, una obra mestra que –de manera similar a lo que va suposar en el seu temps el DCVB, l'Alcover-Moll, per a la romanística general-, s'ha avançat a tot allò que en el camp de la fitonímia posseeixen unes altres cultures de molts més recursos econòmics, logístics, demogràfics i polítics.

El *Corpus* ha aconseguit recollir, relacionar i fixar una part ben important del patrimoni immaterial, el fitonímic, amenaçat de desaparició a causa del seu meca-

¹ https://www.youtube.com/watch?v=KFOy-Oq_C9o; i <https://www.youtube.com/watch?v=zaS0y87HP2c>; i https://youtu.be/UjII_sUxIkK;

nisme preponderant de transmissió, l'oral, lligat a usos i costums d'un món en vies d'extinció, el rural.

Perquè si bé les plantes continuaran vivint entre nosaltres llevat les que estan en perill d'extinció, els mots, els coneixements transmesos i depurats durant segles, es perdran quan muiguen els representants de la darrera generació que els guardava i que havia compilat en forma de dites i de refranys, de mots i de rituals.

El *Corpus fitonímic* és, en primera instància, un magne diccionari sinonímic de noms de plantes, el més complet, exhaustiu i rigorós que s'haja escrit fins hui. Es tracta d'una obra colossal, enllestida al llarg de vint-i-un anys per un equipament qualificat de botànics i filòlegs encapçalat per Joan Vallès Xirau, filòleg i alhora catedràtic de Botànica a la Universitat de Barcelona, i un dels màxims impulsors de l'Etnobotànica als Països Catalans.

El *Corpus* ha suposat un repte editorial, lexicogràfic, metodològic i organitzatiu d'una complexitat extraordinària. Però en haver sigut resolt satisfactòriament, en haver sabut bastir ponts entre el coneixement sobre la natura i els vessants culturals de què este coneixement s'ha dotat, ofereix uns resultats d'altíssima qualitat a un públic nombrós i divers entre els quals podem incloure no tan sols lingüistes i botànics, sinó també geògrafs, naturalistes, excursionistes, mestres, professors, antropòlegs i força més gent.

Cal advertir que tot i l'enorme tasca desenvolupada en sistematitzar, depurar, organitzar i correlacionar fitònims i noms científics, el *Corpus* no és cap final, sinó l'inici d'una nova fase en què, com a col·lectiu que legítimament aspira a un equilibri socioambiental, podem disposar d'un instrument molt valuós per abordar nous reptes. Perquè recopilar i posar els fitònims a l'abast del públic facilitarà nous estudis etnobotànics; però també uns altres de ben diferents però igualment àvids de noves incitacions epistemològiques: estudis botànics pròpiament dits, i lingüístics, però també farmacològics, medicinals, fisiològics, bioquímics, històrics, geogràfics, literaris, paremiològics, mitològics, etc.

I a això ens poden ajudar, orientar, guiar, obres com el *Corpus de fitonímia catalana*. Una obra que ja podem consultar tant en la versió "llibre" com en la virtual-digital, "en línia"².

Una obra que ha aparegut faustament l'any 2014, tot just en "el 50é aniversari de la mort de Pius Font i Quer (1888-1964), seny ordenador [...] de la Botànica catalana moderna". Com també se sol qualificar Pompeu Fabra respecte de la llengua catalana. Dos gegants, botànic i farmacèutic un, filòleg i enginyer l'altre, que mitjançant la seua fecunda col·laboració van aconseguir, entre altres fites, que el Diccionari General de la Llengua Catalana (1932) fóra el primer diccionari europeu que arreplegava *Noms de plantes*.

I, de manera semblant, ara disposem d'un *Corpus* de fitonímia catalana d'un nivell excepcionalment alt, d'excel·lència, en el panorama terminològic mundial, aquell que es refereix als Noms de plantes.

Daniel Climent Giner. Alacant, juny de 2015

² http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/191/Fitxes/

Joan Domènec Ros